ప్రణయ బంధం

అరికెపూడి (కోడూరి) కౌసల్యాదేవి

"అమ్మా ఎత్తుకో, డాడీ ఎక్కో".

నిద్ర మేల్కొని ఏడుస్తున్న చంటి పాప స్వరం అలా పదినిమిషాలైనా అంతకంతకు తారస్థాయిని చేరుకుంటూన్నదే కాని ఎక్కడా ఆపేటట్టు లేదు. స్టౌ కట్టేసి వంటింటిలోనుంచి విసురుగా బయటకొచ్చింది ఇందిర. పాప ఏడుపు మినహా ఎక్కడా మనుష్యుల అలికిడే లేదు. కోపంగా పెరటివైపు నడచిన ఆమె ఆగ్రహంతో కొన్ని క్షణాలు మాట్లాడలేకపోయింది. అక్కడ మూడేళ్ళ గోపీ ఎవరూ లేనట్టుగా మొక్కలకు నీళ్ళు వెళ్తూన్న కాలువలోని బురదనంతనూ తీసి తలనుంచి పాదాలవరకూ శుభ్రంగా పులుముకుంటున్నాడు. ఆ పసివాడిని వాడి మానాన

వాడిని వదలి కొండయ్య హాయిగా మామిడిచెట్టు మానుకు జేరగిలబడి కూర్చుని చుట్టకాలుస్తూ గిన్నెలు తోము తున్న పైడమ్మతో కబుర్లు చెప్తున్నాడు.

వాడు చెప్తున్న కబుర్లకు పరవశించి పోతూ గిన్నెలు తోమడం ఆపుజేసి ఆ మసి చెయ్యే బుగ్గకు ఆనించుకుని "ఆహాఁ, అట్టాగా? ఎట్టెటా?" అంటూ మధ్య మధ్యన చిన్నచిన్న ప్రశ్నలువేసి తన సందేహాలు తీర్చుకుంటోంది పైడమ్మ.

బుడద పులుముకోవటం ఆపి గోపీ చిన్న మొక్కల పువ్వులనూ మొగ్గ లనూ సవరించడం మొదలు పెట్టాడు.

మరి కోపం నిగ్రహించుకోలేక పోయింది ఇందిర.

మాట్లాడకుండా వెళ్ళి గోపీని బట బటా కుళాయిదగ్గరకు ఈడ్చుకువెళ్ళి ఆ బట్టలుతీసి పారేసి కోపంగా చన్నీళ్ళ తోటే తలస్నానం చేయించసాగింది. కొండయ్య కాలుస్తూన్న చుట్టను చెట్టు మొదట్లో దాచి ఖంగారుపడ్తూ వచ్చాడు. పైడమ్మ ఏమీ ఎరగనట్లు తల ఒంచుకు గిన్నెలు తోముకోసాగింది.

"నేను చేయింతాను లెండమ్మగారు స్నానం." బెదురుతూనే నసిగాడు కొండయ్య.

కోపంగా తలెత్తింది ఇందిర. "ఇంత వరకూ ఎక్కడ చచ్చావ్?"

కొండయ్య తల ఒంచుకున్నాడు.

"తెలిసీ తెలియని బిడ్డను అలా ముఱికిలో వదిలేసి, మహారాజులాగ చుట్ట కాలుస్తూ కూర్చున్నావ్ కదూ అక్కడ? నీ ఏడుపేదో నువ్వేదపక పైగా దాన్ని కూడా గిన్నెలు తోమనీయకుండా కూర్చో బెట్టావా? కూసేగాడిదా, మేసేగాడిదా అన్నట్టుగా వుంది."

"పొరపాటై పోయిందమ్మగారూ."

"ఏడిశావ్ దున్నపోతా." ఇందిర కోపం తగ్గటం లేదు. "పనులు మాని సోమరిగా కూర్చోవటం, పొరపాటై పోయిందనడం. అసలు పొరపాటు కాని రోజూ, నా చేత మాట్లాడించని రోజూ వుందట్రా నీకు?''

కొండయ్య తలెత్తలేదు; మాట్లాడ లేదు.

"నువ్వున్నావ్ కదా పిల్లల్ని చూస్తా వని వదిలేసి నేను వంటింట్లో పనిచేసు కుంటూంటే నువ్వు వాళ్ళ ఖర్మానికి వాళ్ళని వదిలేసి దర్జాగా కూర్చుంటు న్నావ్. ఇక్కడ బాబు మట్టి పులుము కుంటూంటే గ్రుడ్డివాడిలా కూర్చున్నావ్; అక్కడ పాప గంటనుంచి ఏడుస్తూంటే చెవులలో చెట్లు మొలచినట్లుగా నీ కసలు విన్పించటమే లేదు ... 'మమ్మల్నెందు కింతంత జీతభత్యాలిచ్చి భరిస్తున్నా ర'నే ఇంగితం వుండాలేకాని మనిషిజన్మ ఎత్తినందుకు, ఎన్నని చెప్పటం? కూర్చుని తిందాం, పనులు తప్పించుకుం దాం అనే పాడుబుద్ధి వుంటే పనికిరాదు మనుషులు." అంటూనే గోపీని తీసుకుని

లోపలికి వెళ్ళిపోయింది, కొండయ్యకు పని చెప్పటానికే అసహ్యపడ్తున్నట్టుగా.

ఏడుస్తూన్న పాపను ఎత్తుకుని తీసుకొచ్చి దొడ్లో త్రిప్పసాగాడు కొండయ్య. ఎవరో ఒకరు ఎత్తుకోవడంతో పాప ఏడుపు మానింది.

తోమి కడిగిన గిన్నెలను లోపలికి చేరవేస్తూన్న పైడమ్మతో దొంగచూపులు చూస్తూ, "అమ్మగా రెక్కడుంది?" అనడిగాడు గుసగుసలుపోతూ.

"ఎక్కడో లోపలవుందిలే, ఇక్కడ లేదు" అని అర్థం వచ్చేలా సైగలు చేసింది పైడి.

కొండయ్యకు తిరిగి ధైర్యం చిక్కింది. "చూశావటే పైడీ ఎన్ని మాటలన్నదో అమ్మగారు? పిల్లలన్నాక మట్టిలో ఆడకుండా వుంటారా? ఎంత తిండి పెట్టి జీతమిత్తే మాత్రం మాటి మాటికీ అంత తాడెత్తున లేవాలా? ఇక సూసోక్క, ఇయ్యాలంతా ఆమెగారి కోపం అట్లాగే వుంటది. మనకి బా బజంత్రీలే సాయంతరందాకా."

పైడి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వి వూరుకున్నది.

కొండ తిరిగి మొదలుపెట్టాడు చుట్టూరా ఓసారి కలయజూచి. "అది కాదే పైడీ, కలిగున్న మారాజులు కనుక ఆరి పిల్లలకు అంత గారాబం. ఏడిస్తే అరిగిపోతారు; మట్టిలో ఆడితే ఆరోగ్యాలు పాడౌతాయి! మరి మన పిల్లలు? పొట్టకూటికోసం మనం యిలా పనుల్లోకి వత్తే అక్కడ యింటికాడ మన పిల్లలు మట్టిలో దొల్లుతున్నారో ఏడుత్తున్నారో సత్తన్నారో ఎవడు చూడొచ్చాడసే?''

"అంతేలే కొండా'' ఏడుపుస్వరంతో అంగీకరించింది పైడి, ఇంటివగ్గర వదలిన రెండేళ్ళ బిడ్డను తలచుకుంటూ.

శ్రోత తన అభిప్రాయంతో అంగీకరించటంతో కొండయ్యకింకా క్రొత్త ధైర్యమూ, కొంగ్రొత్త భావపరంపరలు రాసాగాయి. "ఆళ్ళనైతే పాలుతాగే పసిపాపనీ, బొడ్డూడనోడినీకూడ అమ్మాయిగారు, అబ్బాయిగారు, అమ్మగారూ, అయ్యగోరూ అనాలా మనం? మనలైతే మీసాలు నెరిసినోడినీ, ఏళ్లు గడచినదాన్నీకూడా కొండా, పైడీ, సుబ్బిగా, ఎంకిగా, ఒరేయ్, అసేయ్ అనొచ్చు ఆళ్ళు. ఛీ, ఏం నాయమే యిది పైడీ?" తుపుక్కున --ాడు.

"పోన్లే మావా'' లెక్కలేనట్లుగా అన్నది పైడి. ''పెట్టినా ఆరే, తిట్టినా ఆరే గందా. దారినపోయేవోల్లెవరూ మనకు ఎట్టనూ ఎట్టరూ, తిట్టనూ తిట్టరు. ఏదో పెద్దోరు ఓ మాటంటే మనం పడగూడదా ఏంటి? అయినా మన పని మనం బాగా సేసుకుంటూపోతే ఆరు మాత్రం ఎందుకంటార్లే, నోరు గాని కొవ్వెందా?''

"పోయేం నీదంతా సత్తిగాలం," పైడి మాటలు రువించలేనట్లుగా తీసి పారేశాడు కొండ.

2

"వదినా!!" కాలేజీనుంచి వస్తూనే మరిది చంద్రం పెట్టిన గావుకేకకు అదరి పడ్తూ వచ్చింది ఇందిర లోపల్నుంచి

పాపను ఎత్తుకుని వున్నాడు చంద్రం, కందగడ్డలాగైన ముఖంతో వగరుస్తూ.

"ఏమిటి చంద్రం? ఏమిటది అలా వగరుస్తున్నావ్. పాప నీ దగ్గర కెలా వచ్చింది? కొండయ్య ఏడీ?" ఆత్రతగా ప్రశ్నలవర్షం కురిపిస్తూ అతడి దగ్గరున్న పాపను అందుకున్నది ఇందిర.

గుండెలు సవరించుకుంటూ కుర్చీలో కూలబడ్డాడు చంద్రం. "అదృష్టవశాత్తు నేను సైకిలుపై వస్తూ చూడబట్టిగాని మరో క్షణముంటే పాప మెయిన్ రోడ్డుమీద దేనిక్రిందనో పడివుండేది!"

"అమ్మయ్యో!" అదరిపోయింది ఇందిర. "ఎంత గండం తప్పిందే నా తల్లీ. ఆ దేవుడు మనయందున్నాడు." అంటూ బిడ్డను గుండెకు హత్తుకుంది ఇందిర.

చంద్రం తమాయించుకోలేని కోపంతో అన్నాడు. "పిల్లలు యింట్లో పడి ఎంత ఏడ్చినా ఫర్వాలేదు కాని ఆ బాధ్యతలేని నౌకర్లకిస్తే మొదటికే ముప్పు వదినా. పాపను అలా వదిలేసి వాడు ప్రక్కింటివాళ్ళ డ్రైవర్‌తో చెట్టు క్రింద పులిజూదంలో మునిగిపోయాడు. ఈ ఏడాది పసిదానికేం తెలుసు? వచ్చిన దారినే నడుస్తోంది బాటకు అడ్డబడి."

అంతలోనే కొండయ్య రానేవచ్చాడు చేతులు నులుపుకుంటూ. "పొరపాటైంది అమ్మగారూ. ఏదో ఒక్క రెండు నిముషాలు ఏమారి వున్నంతలో అమ్మాయి గారు అలా నా కన్నుగప్పి పారిపోనారు."

"ఛీ నోర్మయ్యరా. వాళ్ళేమైనా పసిపిల్లలనుకున్నావా, మరోటనుకున్నావురా గాడ్దిదా? మరోసారిలాచేస్తే, అన్నయ్యతో చెప్పి నిన్ను పీకిపారేయించడం మాత్రం ఖాయం." కోపంలో వున్న చంద్రం భోజనం చేయకుండానే వెళ్ళిపోయాడు తిరిగి కాలేజీకి.

3

సాయంత్రం పిల్లల్ని షికారు తీసుకు వెళ్ళటానికి పెరాంబులేటర్ సిద్ధంచేస్తున్నాడు కొండయ్య!

ఇందిర హెచ్చరించింది. "ఓరేయ్ కొండా! నీకు జాగ్రత్త తక్కువ, వాళ్ళు నోరు లేని పసిపిల్లలు. షికార్లూ వద్దు పార్కులూ వద్దుకాని యింట్లోనే ఆడించు."

నవ్వేశాడు కొండయ్య. "ఊరుకోండమ్మగారూ, ఏదో బుద్ధితక్కువపని అత్తమానూ సేత్తానేంటి? అలా పార్కు దాకాతీసికెల్లి ఆడించుకొత్తాను."

"వద్దులేరా. వెధవపనులు చేయటం, పారపాసై పోయిందనటం - నీకు మామూలైపోయింది. ఏదైనా జరిగితే, ఇక నిన్ను ఎన్ని అని మాత్రం ప్రయోజన మేమిటి? ఎక్కడికీ తీసుకెళ్ళద్దు. మన కాంపౌండులోనే ఆడించు."

మాటలు వచ్చీరాని బాబు గొడవ మొదలుపెట్టాడు. "అమ్మా పార్కి, అమ్మా షికాచ్చి, తొండా బజాచ్చి"

నవ్వొచ్చింది ఇందిరకి. "తొండ కాదురా, కొండ." అని కొడుక్కి చెప్తూ కొండయ్యతో అన్నది: "సరే నేను వద్దంటే ఈ పసిమూర్ఖులు ఊరుకుంటారా? పార్కులూ బజార్లూ వద్దు కాని మన కాంపౌండులోనూ మన వీధిలోనే త్రిప్పు."

"చిత్తం."

"ఏం కొండా, ఇయ్యాల పార్కుకి రావటం లేదా?" పిల్లల్ని కాంపౌండులోనే త్రిప్పుతూన్న కొండయ్యను చూచి, ఎదురింటి పిల్లల్ని పార్కుకు తీసుకువెళ్తూన్న ఆయా అడిగింది.

"లేదులే మరియమ్మా, నువ్వెల్లు" అన్నాడు కొండయ్య తలగోక్కుంటూ. మరియమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

ఓ పది నిమిషాలు పోయేసరికి ఇటు ప్రక్కయింటి నౌఖరు రాముడూ, అవతల యింటి నౌఖరు వెంకయ్యా వచ్చారు.

వెంకయ్య గేటులోంచి ముఖం లోపలికిపెట్టి, "ఏరోయ్ గురూ! ఇంకా లోపల్లోపలే తచ్చాడతన్నావ్? మన పార్కు పైమైపోనాది." అన్నాడు.

కొండ అటూయిటూ చూచి, అమ్మ గారు ఆ పరిసరాల్లో లేరని రూఢి చేసుకున్నాక గేటు దగ్గరకు వెళ్ళి నెమ్మదిగా అన్నాడు. "ఇయ్యాలనుంచి పిల్లల్ని బయటికి తీసుకెల్లటానికి పర్మిసన్ లేదని అమ్మగారు ఖచ్చితంగా చెప్పేసినాది యింతకుముందే. మద్దినాల సిన్నబాబు సెంద్రంకూడ శానాకోపంచ్చేశాడు."

రాముడి కనుబొమలు ఆత్రంగా పైకి కదిలాయి. "ఏరోయ్, ఏటేటి అసలు గడబిడ? అచ్చింతలు బాగాపడ్డాయా?"

"ఏటో లేరా. ఇయ్యాల లేచిన పొద్దె లాటిదోగాని, పొద్దుటమాలినుంచి ఏక బిగిని ఒకటే తిట్లుతింటన్నాను. సరి మీరెల్లండి పార్కుకి. మల్లీ అమ్మగారు సూస్తే, పిల్లల్నొదిలేసి వూసులాడుతున్నవని కోపం సేస్తది," అంటూ వెనుదిరిగాడు.

"ఓరి పిచ్చోడ రావా." తేలికగా తీసేస్తూ అన్నాడు రాముడు. "ఆళ్ళ కోపాలకేటి, తాటాకు సప్పుళ్లు. అంతే. కాస్సేపు ధాంధూం అంటారు. ఆళ్ళ నోరే కప్పిస్తాది. మనకేం. రా."

ఆలోచనలో పడ్డాడు కొండయ్య.

వెంకయ్యకూడా రాముడిలాగే భరోసా పలికాడు కొండయ్యకి, "రారా అమ్మగారు సూత్తదేటి నువ్వు పార్కు కెల్లావో లేదో. లోపల ఏదో పనిలో మునిగివుంటాది. ఇదేమన్నా పాతకాలమా ఏటి రేత్రనక పగలనక బండసాకిరీలు సెయడానికి? అంతగా అడిగితే అలా పక్కదివరకూ తీసికెల్లానని సెప్పుగాని. రా."

"అవును. నడవంద్రా."

పిల్లల్ని బళ్ళల్లో కూర్చోబెట్టి త్రోసుకుంటూ బయల్దేరింది నౌకర్ల బృందమంతా, ఎవరు పనిచేస్తూన్న యింట్లో జరిగిన విశేషాలు వాళ్లు కట్టుకథల్లా చెప్పుకుంటూ, శ్రోతలకు శ్రవణానందకరం చేస్తూ.

పార్కుదగ్గరకు జేరీ జేర్తూండగానే వారిని కొందరు పనిపాటలు చేసుకునే వారి పిల్లలు చుట్టుముట్టారు. "రండి రండి" అంటూ వాళ్ళను కొండంత సంబరంతో ఆహ్వానిస్తూ, తాము తీసుకొచ్చిన పిల్లలను వారివారి తోపుడు బళ్ళనుండి క్రిందికి దించి పార్కులోని పచ్చిక బయళ్ళ మీదవదిలేశారు, "కొంచెం సేపు ఇక్కడాడుకోండి మీరు" అని. పచ్చికపై పరుగు లెత్తేవారు పరుగులు పెడ్తున్నారు; కమలోతాము ఆడుకునేవారు ఆడుకుంన్నాటురు; కొట్టుకునేవారు కొట్టుకొంటున్నారు. అలా ఆ పసివాళ్ళను వాళ్ళ ఖర్మానికి వదిలేసి, రాముడూ వెంకన్నా తమచుట్టూ మూగిన పిల్లలను బండ్లలో ఎక్కించి పదేసినిమిషాలు త్రిప్పి తలకో అయిదుపైసలు వసూలు చేసుకొంటున్నారు. కొండయ్య తన స్వంత సంతానం రాగా వారికే ఒప్పజెప్పేశాడు తాను తెచ్చిన బండి. ప్రక్కవీధిలో

"వద్దులేరా. వెధవపనులు చేయటం, పొరపాటై పోయిందనటం – నీకు మామూలైపోయింది. ఏదైనా జరిగితే, ఇక నిన్ను ఎన్ని అని మాత్రం ప్రయోజన మేమిటి? ఎక్కడికీ తీసుకెళ్ళద్దు. మన కాంపౌండులోనే ఆడించు."

మాటలు వచ్చీరాని బాబు గొడవ మొదలుపెట్టాడు. "అమ్మా పార్కీ, అమ్మా షికాచ్చి. తొండా బజాచ్చి"

నవ్వొచ్చింది ఇందిరకి. "తొంగ కొడురా, కొండ," అని కొడుక్కి చెప్తూ కొండయ్యతో అన్నది: "సరే నేను వద్దంటే ఈ పసిమూర్ఖులు ఊరుకుంటారా? పార్కులూ బజార్లూ వద్దు కాని మన కాంపౌండులోనూ మన వీధిలోనే త్రిప్పు."

"చిత్తం."

"ఏం కొండా, ఇయ్యాల పార్కుకి రావటం లేదా?" పిల్లల్ని కాంపౌండులోనే త్రిప్పుతూన్న కొండయ్యను చూచి, ఎదురింటి పిల్లల్ని పార్కుకు తీసుకువెళ్తూన్న ఆయా అడిగింది.

"లేదులే మరియమ్మా, నువ్వెల్లు" అన్నాడు కొండయ్య తలగోక్కుంటూ. మరియమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

ఓ పది నిమిషాలు పోయేసరికి ఇటు ప్రక్కయింటి నౌఖరు రాముడూ, అవతల యింటి నౌఖరు వెంకయ్యా వచ్చారు.

వెంకయ్య గేటులోంచి ముఖం లోపలికి పెట్టి, "ఏరోయ్ గురూ! ఇంకా లోపల్లోపలే తచ్చాడతన్నావ్? మన పార్కు బైమైపోనాది," అన్నాడు.

కొండ అటూయిటూ చూచి, అమ్మగారు ఆ పరిసరాల్లో లేరని రూఢి చేసుకున్నాక గేటు దగ్గరకు వెళ్ళి నెమ్మదిగా అన్నాడు. "ఇయ్యాలనుంచి పిల్లల్ని బయటికి తీసుకెల్లటానికి పర్మిసన్ లేదని అమ్మగారు ఖచ్చితంగా చెప్పేసినాది యింతకుముందే. మద్దినాల సిన్నబాబు సెంద్రంకూడ శానాకోపంచేశాడు."

రాముడి కనుబొమలు ఆత్రంగా పైకి కదిలాయి. "ఏరోయ్, ఏటేటి అసలు గడబిడ? అచ్చింతలు బాగాపడ్డాయా?"

"ఏటోలేరా. ఇయ్యాల లేచిన పొద్దె లాటిదోగాని, పొద్దుటమాలినుంచి ఏకబిగిని ఒకటే తిట్లుతింటన్నాను. సరి మీరెల్లండి పార్కుకి. మల్లీ అమ్మగారు సూత్తే, పిల్లల్నొదిలేసి వూసులాడుతున్నవని కోపం సేత్తది," అంటూ వెనుదిరిగాడు.

"ఓరి పిచ్చోడ రావా." తేలికగా తీసేస్తూ అన్నాడు రాముడు. "ఆళ్ళ కోపాలకేటి, తాటాకు సప్పుళ్లు. అంతే. కాస్సేపు ధాంధూం అంటారు. ఆళ్ళ నోరే కప్పిస్తాది. మనకేం. రా."

ఆలోచనలో పడ్డాడు కొండయ్య.

వెంకయ్యకూడా రాముడిలాగే భరోసా పలికాడు కొండయ్యకి. "రారా అమ్మగారు సూత్తదేటి నువ్వు పార్కుకెల్లావో లేదో. లోపల ఏదో పనిలో మునిగివుంటాది. ఇదేమన్నా పాతకాలమా ఏటి రేత్రనక పగలనక బండసాకిరీలు సేయడానికి? అంతగా అడిగితే అలా పక్కదివరకూ తీసికెల్లానని సెప్పువుగాని. రా."

"అవును. నడవంద్రా."

పిల్లల్ని బళ్ళల్లో కూర్చోబెట్టి తోసుకుంటూ బయల్దేరింది నౌకర్ల బృందమంతా. ఎవరు పనిచేస్తూన్న యింట్లో జరిగిన విశేషాలు వాళ్లు కట్టుకథల్లా చెప్పుకుంటూ, శ్రోతలకు శ్రవణానందకరం చేస్తూ.

పార్కుదగ్గరకు జేరీ జేర్తూండగానే వారిని కొందరు పనిపాటలు చేసుకునే వారి పిల్లలు చుట్టుముట్టారు. "రండి రండి" అంటూ వాళ్ళను కొండంత సంబరంతో ఆహ్వానిస్తూ, తాము తీసుకొచ్చిన పిల్లలను వారివారి తోపుడు బళ్ళనుండి క్రిందికి దించి పార్కులోని పచ్చిక బయళ్ళ మీదవదిలేశారు. "కొంచం సేపు ఇక్కడాడుకోండి మీరు" అని. పచ్చికపై పరుగు లెత్తేవారు పరుగులు పెడ్తున్నారు; కమలోతాము ఆడుకునేవారు ఆడుకుంటున్నారు; కొట్టుకునేవారు కొట్టుకొంటున్నారు. అలా ఆ పసివాళ్ళను వాళ్ళ ఖర్మానికి వదిలేసి, రాముడూ వెంకన్నా తమచుట్టూ మూగిన పిల్లలను బండ్లలో ఎక్కించి పదేసినిమిషాలు త్రిప్పితలకో అయిదుపైసలు వసూలు చేసుకొంటున్నారు. కొండయ్య తన స్వంత సంతానం రాగా వారికే ఒప్పజెప్పేశాడు తాను తెచ్చిన బండి. ప్రక్కవీధిలో

మరోయింట్లో పనిజేసే దాలయ్య వచ్చి, చెట్టుక్రింద చేరగిలబడ్డ కొండయ్యతో ఇష్టాగోష్ఠి ప్రారంభించాడు.

"ఓరి కొండయ్య మావా. ఏట్రా యిదంతా? తప్పుకాదూ?"

"ఏట్రా? ఏటా తప్పు?" ఏమీ ఎరగనట్లు ప్రశ్నించాడు, కొండయ్య.

"ఏముందిరా? మీరు చేస్తున్న ఈ పనులే. యజమానులు చూస్తే ప్రమాదం కాదంటారా? ఆరిపిల్లల్ని అలాగ మట్టిలో వదిలేయటం, ఈ దారినపోయే పిల్లల్ని ఆరి బళ్ళ ఎక్కించటం, మీరు డబ్బులు సేసుకోవటం - ఏం పన్రులా యియ్యి కొండా?"

"అ పోరా అమాయకుడా?" తేలికగా తోసిపారేశాడు. తేలికగా చుట్ట వెలిగించి, తన అమూల్యాభిప్రాయాలను సెలవియ్యడం ప్రారంభించాడు. "సూడ్రా దాలయ్యా. ఇది న్యాయానికి కాలంకాదు. సత్తిగాలంగా వుంటే రోజులెల్లవ్. సూడు మన అయ్యగార్లందరికీ పెద్దకార్లున్నాయా? ఆరికొచ్చే జీతాలతో సత్తెంగా వుంటే ఆరి రోజులెల్తాయా? అంత దర్జాగా బ్రతగ్గలరా? ఆరి ఆఫీసు కార్లలో పెళ్ళాం బిడ్డల్ని దర్జాగా తిప్పడంలేదూ? అవసరా లుండి వచ్చినోళ్ళదగ్గర పదీ, పాతికా వసూలు చేసుకోవటంలేదూ? ఇలాగే మనమూనను కో. మన ఈ కూలిడబ్బులతో పిల్లల్నెలాగా ముచ్చటగా బళ్ళల్లో కార్లల్లో త్రిప్పగలంగందా. అందుకే ఈ సాయంత్రం యేళల్లో ఓ గంటైనా ఆరి కన్నుకప్పి మనపిల్లల ముచ్చట తీర్చుకోపోతే ఎలాగ? మన సరదాలు తీరే దెప్పుడు?"

అతడితో అంగీకరించలేనట్లుగా దాలయ్య తల అడ్డంగా త్రిప్పాడు. "కాదురా, నేను ఒప్పుకోను. అసలు మనం న్యాయంగా వున్న దేదీ, న్యాయానికి రోజుల్లేవనుకోటానికి? ను వ్వెన్ని జెప్పు. తప్పు తప్పే. మంచి మంచే."

అంతలో మరో పరిచితుడు ప్రవేశించాడు వారి సభలోకి.

"ఏరో ఎంకటయ్యా. ఈ మద్దినకనపడ్డం మానేశావ్. ఏం టలా తీసిపోనావ్. బొత్తిగా బికారోడినాగా తయారైనావ్. జబ్బుగానీ చేసిందేరా?"

"జబ్బు లేదురా ... నా ఖర్మకాలిపోయింది." ఉస్సురంటూ కూలబడ్డాడు వెంకటయ్య. "ముందో బీడీ పీక యిలా పారేయరా బాబూ. ప్రొద్దుట్నుంచీ గుక్కెడు టీ నీళ్ళుకూడా లేకుండా తిరుగుతున్నాను."

"ఏరా సంగతేటి? పన్లోకెళ్ళడం లేదా నువ్వు?" బీడీ ఇస్తూ కొండయ్యా, దాలయ్యా సానుభూతితో అడిగారు వెంకటయ్యను.

"ఏటి సెప్పనురా నా పాట్లు?" కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతమయ్యాడు. "మా

అయ్యగారి పనే ఊడిపోయింది ఆఫీసులో ఇక నాను పన్లో కేమెల్లను?"

"ఎట్టెట్టా?" నోళ్ళావరించారు శ్రోతలు.

"అవున్రా మీ అయ్యగారు పెద్ద యింజనీరు కదూ?'' దాలయ్య అడిగాడు

"అవుననుకో ఏటినాభం? సంపాదించినన్నాళ్లు బాగానే సంపాదించినారు రెండు సేతులా ఇన్నాలకి ఆయన బతుకు బయటపడ్డది 'నువ్వు గవర్నమెంటోరి కార్లు అన్నాయంగా వాడుకున్నావ్. కంట్రాక్టర్ల దగ్గర లచ్చలకి లచ్చలు డబ్బు గుంజావ్. లేకపోతే నీ కింత డబ్బెక్కడిది బ్యాంకిలో మే డెలాగ కట్టావ్ కొడుకునీ, అల్లుణ్ణీ అమిరీకా దేశం ఎలా పంపావ్? నీ యింట్లో ఈ రిప్రిజిరేటరేటీ—"

"అదేటిరా రిఫ్రేజీ అంటే?" కొండయ్య అడిగాడు

"అయిసు పెట్టిరా. పెద్ద అయిసు పెట్టి. కిరెంటుమీద పనిజేత్తదిలే అది అందులో పాలు, కూరలు, గుడ్లూ సమస్తం సెడిపోకుండా వుంటాయి కొన్నాళ్ళు"

"సర్లే. అసలు సంగతి పూర్తిగా జెప్పు

"ఆఁ. అలా అడిగారా 'నీ యింటో ఇదెక్కడిది అదెక్కడిది? ఇన్ని రకాల రేడియోలేటి? ఇంతింత ఎండిబంగారాలెక్కడియ్యి? నీ పెళ్ళాని కిన్ని రవ్వల నగలు ఎలా జేయించేవ్?' ఇలాగేరా కొండా ఒకటేటి అన్నీ పట్టుకుపోనారు"

"ఓర్నీ" కొండయ్య వులికిపాటుతో లేచి కూర్చున్నాడు "పట్టుకుపోయారంట్రా ఎంకటయ్యా అన్నీ?"

"అ పట్టుకుపోనారు. కోర్టులో అయ్యగారిమీద కేసు బనాయించినారు ఉద్దోగం తీసేసినారు 'ఏం జేత్తాం, మా రోజులు బాగు లేదురా ఇక మిమ్మల్ని భరించలేం' అంటూ అమ్మగారు మమ్మల్నందర్నీ తీసేసింది పన్లోంచి."

"ఆళ్ళకేంలే సదువున్నోళ్ళు, ఎట్టైయినా బాగుంటారుగాని మరి నీకింకా ఏ నౌఖరీ దొరికేట్టు లేదంట్రా?"

"ఏడ దొరుకుద్దిరా! పెద్దపెద్ద ఇంజినీర్లు, డాకటేర్లకే గతినేకుండా వుందట యిప్పుడు ఎక్కడా నౌఖరీ ల్లేవట. ఇక నాలాటి కూలోడికా దొరికేది నిన్న రాత్రిదాకా ఎట్టనో గడిసింది. ఈపొద్దు అప్పుకూడ పుట్టనేదు. పిల్లల్తోగూడా వస్తే ఎక్కోగుమ్మం, దిగేగుమ్మం నా పని. ఎక్కడన్నా ఏ పడవల రేవులోనో ఏ బజార్లోనో మూటలు మోసి బతుకుదావన్నా అక్కడ జట్టుకూలీలు పైగా వచ్చిన కొత్తోళ్ళని జేరనీరు ఏ యింటోనూ ఖాళీ లేదన్నారు ఒకరిద్దరు నౌఖరు అవసరమైనా సరే — 'నీ పాడం మంచిదికాదు ఆ యిల్లు

తుడిచినట్టే మమ్మల్నీ తుడుస్తావ్' అన్నట్టుగా మాట్లాడాగ్రా."

"ఓరి బాబోయ్" పురాణం వింటూన్నట్టు వింటూ హాయిగా కూర్చున్న కొండయ్యా ఒక్కసారి వులిక్కిపడి, బెదరి ఒక చెట్టుచాటుకు తప్పుకున్నాడు.

అందరూ ఏమిటా అని చుట్టూ చూస్తూండగానే, అతడి యజమాని మరో నలుగురు సహోద్యోగులతో వారి ముందునుంచే సాగిపోయాడు.

"మీ అయ్యగారు కదురా!" గుసగుసలాడారు అందరూ.

"మరేను. షికారుగా వచ్చినట్టున్నారు," అంటూ అప్పుడు పిల్లలెక్కడున్నారో వెతకసాగాడు కొండయ్యా గుర్తుకు వచ్చి.

మొక్కలకు నీరు పెడుతూన్న గొట్టంతో ఆడుతూ శుభ్రంగా తడిసి ముద్దలై వున్నారు పిల్లలు చాలామంది. వారిలోనే గోపీ పాపాకూడా వున్నారు. ఒక్కసారిగా కొండయ్యకు గుండె ఆగినట్లయింది. అలాగే వూపిరి బిగబట్టి చూస్తూ 'అమ్మయ్య! చూడలేదు, అయ్యగారు దాటిపోయారు.' అనుకుంటూండగానే పిల్లల బృందంలోనుంచి, "డాడీ, డాడీ" అంటూ గోపీ పరుగెత్తడం,

తండ్రిని పట్టుకుని దుస్తులకు బురద అంటించడం జరిగిపోయింది. గోపీని చూస్తూ, పాపకోసం, కొండయ్యకోసం వెతికాయి ఆ తండ్రి కళ్ళు.

"అరరే అదేమిటలా తడిసిపో యారు?" అంటూ అతడి తోటివారి ప్రశ్నలు. "ఎవరు తీసుకొచ్చారు బాబూ మిమ్మల్నిక్కడికి?"

"ఇప్పుడే బాబూ అలా ఎల్లాను. రెండు నిముషాలుకూడ అవ్వలేదు," ఆదరా బాదరా పరుగునవచ్చి అన్నాడు కొండయ్య.

అతడి యజమాని ఏమీ అనలేదు. "చీకటి కావస్తూన్నది. ఇంకా ఎందుకు? పిల్లలు నాతో కార్లో వస్తారు. బండి తీసుకురా నువ్వు." అంటూనే పాపను ఎత్తుకుని, గోపీని నడిపించుకుంటూ వెళ్ళిపోయారు.

కొండయ్య నీళ్ళుగారిపోయాడు. ఏ అబద్ధం చెప్పి తప్పించుకోలేని పరిస్థితి అది. అలాగే మౌనంగా కారువరకూ యజమానిని అనుసరించి, కారు సాగిపోయిన తర్వాత మెల్లగా బండి తోసుకుంటూ బయల్దేరాడు. అతడి మెదడులో ఎన్నో ఆలోచనలు!

'ఇంటి కెళ్ళగానే అయ్యగారు తిడ్తారు; అమ్మగారూ తిడ్తారు. నిజంగా నేను చేసినది ఎదవపనే. బండిలో నా పిల్లలు కూర్చోనుండడంకూడా సూసే వుంటా రయ్యగారు. ఛ. ఇంకెప్పుడూ ఇలా చేయకూడదు,' అనుకున్నాడు జీవితంలో ప్రప్రథమంగా.

దాలయ్య హితబోధా, వెంకటయ్య గతీ, వెంకటయ్య యజమాని అనుభవ కథా తలపుకు వచ్చాయి. 'నిజమే. తప్పు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు బయటపడక పోదు. పాపం బ్రద్దలవ్వక మానదు. ఒక్కనాటి వెలుగుకోసం, ఒక్కఘడియ గొప్పకోసం, బ్రతుకంతా చీకటిచేసే ఈ తప్పుమార్గాల్లో నడవకూడదు. న్యాయంగా, మనస్సుకు హాయిగా, శాంతంగా వుండేట్లు బ్రతకాలి వున్నదాంట్లో. వెంకటయ్య యజమాని సంపాదనలాగా, చాటుమాటుగా చేసే నాగడన కూడా ఎగిరిపోతుందా?"

చుట్టూ చీకట్లు క్రమ్ముకుంటున్నాయి. గూళ్ళుజేరిన పక్షుల రెక్కల టటటలు వినవస్తున్నాయి వృక్షోపరి భాగాలనుండి. దారితప్పిన ఒకపక్షి యింకా ఆకసంలో అటుయిటు తిరుగుతూ దీనంగా కాకా అంటూన్నది. వెంకటయ్యకూడా ఆ పక్షిలాగే తిరుగుతూన్నట్లు అన్పించింది కొండయ్య మనస్సుకు. 'ఇన్ని పచ్చటి చెట్లున్నాయి, అయినా కన్పించిన చెట్టుమీద అది వాలలేదు. దాని కాశ్రయంగా వున్న వృక్షమేదో! ఏ చెట్టునీడన బ్రతుకుతున్నదో ఆ చెట్టుకూ ఈ పక్షికీ ఏమి అనుబంధమో! ఆ వృక్షంపై

దాని కెంత ప్రేమో! అవును. పచ్చని చెట్టు పక్షుల కాశ్రయమిస్తుంది. పచ్చగా బ్రతుకుతూన్న మనిషి పదిమందికి ఆశ్రయ మీయగలడు. చెట్టుపచ్చనపోతే పిట్టలు వలసపోవాలి; మనిషిపచ్చన మాయమైతే ఆశ్రితులు తలోదారీ పట్టి పోవాలి.' నిలువెల్లా కంపించిపోయాడు కొండయ్య.

'అవును. పక్షికీ చెట్టుకూ వున్న సంబంధం లాంటిదే తనకూ యజమానికీ వున్న సంబంధం. యజమాని జీవితం పచ్చగా బాగుంటేనే తనకు మనుగడ బాగుంటుంది. అదృష్టవశాత్తూ తన యజమాని మంచివాడే. అన్యాయవర్తనుడు కాడు ఎప్పుడు ఎండిపోతుందో తెలియని చెట్టులాగా ఎప్పుడు ఎగిరిపోతుందో తెలియని ఐశ్వర్యం కాదతడిది. క్రిందివారిని అనవసరంగా బాధపెట్టే స్వభావంకాదు. దయాకనికరాలుగలమనసు. విశ్వాసంగా, అతడి కోపానికి గురికాకుండా పని చేసుకుపోతే అతడి నీడన తానూ తన వారూ పదికాలాలపాటు చల్లగా బ్రతకవచ్చు. అతడూ, అతడి భార్యా మంచివారు గనుకనే పనిలో ప్రవేశించిన దాదిగా తాను ఎన్ని తప్పుపనులు చేసినా ఎంత బాధ్యతారహితంగా ప్రవర్తించినా అలా కేకలేసి వూరుకుంటున్నారు. ఇంకెన్నడూ వారికి కోపం తెప్పించకూడదు. విశ్వాసంగా పని చేయాలి. యజమానినీ, యజమాని ఐశ్వర్యాన్నీ బిడ్డలనూ ద్వేషించకూడదు. నాకు దేవుడు మేలు చేస్తాడు.'

బండి లోపలిగదిలో వుంచి తన్నుతూ తారుతూ వెళ్ళాడు కొండయ్య దొడ్డివేపు. పిల్లల మురికిబట్టలు ఒకమూల పడి వున్నాయి. స్నానంచేయించి అప్పుడే మంచి బట్టలు వేయిస్తున్నది అమ్మగారు. అయ్యగారు చూస్తూ నిలుచున్నారు పిల్లలు బురదపులిమిన బట్టలు యింకా విప్పకుండానే.

కొండయ్యను చూడనట్టే, పిల్లల్ని తీసుకుని అమ్మగారు లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. అయ్యగారు ఒక్కసారి అతడిని చూచారు. జేబులోనుంచి పర్సు తీసి అయిదుపదులు లెక్కపెట్టి ఇచ్చారు. "ఇకమీదట పిల్లల్ని నౌకర్లకు ఒప్పజెప్పరాదని నిర్ణయించుకున్నాం కొండయ్యా! ఇదిగో పూర్తిగా నీజీతం. వేరే యిల్లు చూసుకో," అంటూనే లోపలికి వెళ్ళిపోయారు.